

Manghenelo:

Ku hela ka kotara ya vunharhu ya 2017 ku kombisa eka ririmi ro engetela ra vu 17 ra “Under the Boabab Tree” phephahungu ra Hofisi ya vulavisisi bya swivilelo wa FAIS. Swikombisodyondzo eka ririmi ro engetela ra phephahungu swi kongombisa eka tindhawu to hambanahambana eka mbango wa nkunguhato wa swatimali. Xikombisodyondzo xosungula xi tirhana na ku hambana ka nkoka exikarhi ka “Ntirhiso wa bindzu’ na ‘Ntirhiso wa phurayivhete’ hi mayelana na ndzindzakhombo wa movha. Xikombisidyondzo xavumbirhi xi langutisa eka tipholisi ta mpfuno na mikarhi yo rindzela leyi tirhisiwaka eka tipholisi to fana na tipholisi ta nkosi, laha mpimanyeto wa nxungeto wu nga endlwiki ku nga se nyikiwa pholisi hi khamphani ya ndzindzakhombo. Xitsundzuxo xa kahle na xankoka hi lexi xi tshikeleriweke eka xikombisodyondzo xa vunharhu lexi langutisisaka eka maendlelo ya xibalo eka swipfuno swa phenxeni na swa ndziriso wo huma entirhweni. Xikombisodyondzo xa vumune na xohetelela nakambe xi katsa mhaka ya ndzindzakhombo wa nkarhi wo koma, ngopfungopfu

minxungeto yo ka munhu a nga tiyisisi leswaku swilo swa ndyangu wa yena swi sirheleriwele ku ya hi mpimo wa ntikelo na nkoka wa swona wo siviwa leswi nga yisaka eka leswaku swi tshikisa ntirhoho nkarhi lowutaka swi hungutiwa hikwalaho ka nawu wa nsirhelelo wo ka wu nga ringanelanga wa ndzindzakhombo.

Loko swikombisodyondzo leswi hinkwaswo swi hambana, nkongomelo wa ntolovelo i xilaveko lexi muphakeri wa vukorhokeri bya swa timali a faneleke ku xi tiyisisa leswaku u kuma mahungu hinkwawo lama nga fanela na ku va kona ku suka eka tlilayente leswaku xibumabumelo xihhi kumbe xihhi lexi endlwaka xi va lexi faneleke eka swilaveko swo kongomisa swa tlilayente na xiyimo, na leswaku mahungu hinkwawo ya switirhisiwa ya paluxiwa eka tlilayente ku endlela leswaku tlilayente yi kota ku teka xibohe Lexi faneleke.

Xikombisodyondzo xa 1: Ntirhiso wa Bindzu vs Ntirhiso wa Phurayivhete

Hakelo ya ndzindzakhombo leyi munhu a yi hakelaka khamphani ya ndzindzakhombo hikwalaho ka ku lava ku kuma swipfuno leswi nyikiwaka hi pholisi ya ndzindzakhombo wa nkarhi wo koma yi tirhiwa ku ya hi phurofayili ya nxungeto wa munhu. Xikombiso xa leswaku phurofayili ya nxungeto yi kumisiwa ku yini, xikombiso loko u sirhelela movha, u ta vona muphakeri wa ndzindzakhombo a anakanya timhaka to fana na vukhale, rimbewu na rhekhodo yo chayela; nkoka wa movha; laha movha wu pakaku kona na magoza ya vuhlayiseki lama tirhisiwaka. Loko phurofayili ya wena ya nxungeto yi ri yikulu, i ku ya ehenhla ka hakelo ya wena ya ndzindzakhombo. Mhaka yin'we yo fana na yaleyo yi katsa xikongomelo xo karhi lexi movha wu tirhiseriwaka xona, ku nga ha va ku va wu tirhiseriwa swilo swa phurayivhete kumbe wu tirhiseriwa swa bindzu. 'Ntirhiso wa phurayivhete kumbe wa Munhu' wu angarhela ku chayela exikarhi ka kaya ra wena na ndhawu ya ntolovelo ya laha u tirhaka kona. 'Ntirhiso wa bindzu' hi laha movha wu endlaka xiphemu xa ntirho wa munhu naswona swi nga katsa ntirhiso wa phurayivhete. Loko u tirhisa movha wa wena u wu tirhisela swa bindzu;wu ta tshama wu ri epatwini nkarhi na nkarhi ku tlula loko u wu tirhisela swa wena ntsena/ phurayivhete; leswi swi ndlandlamuxa nkoteko wa leswaku wu yiviwa kumbe wu kuma nghozi. Hakelo ya 'Ntirhiso wa bindzu' yi va yi ri ehenhla loko ku fananisiwa na movha wo fana lowu wu tirhiseriwaka ntsena swa 'Phurayivhete'. Loko u sirhelela movha wa wena hi ntirhiso wo ka wu nga lulamanga hakelo ya wena na yona yi ta va yi nga lulamanga naswona eka xiyimo xo endla xikoxo u ta va u nga sirhelelekanga.

T vs A

Timhaka:

Mumangari a ri na pholisi ya ndzindzakhombo wa movha na mumangaleriwa, pholisi leyi yi sunguriwile hi Sunguti 2016. Hi ti 21 Ndzati 2017 mumangali u kumile nghozi ya movha loko a karhi a vuya ehlengeletanini ya ntirho hi movha wa yena. U veke xikoxo ka mumangaleriwa naswona xikoxo xi landzuriwile hi xivangelo xa leswaku u tirhise movha a wu tirhisela swa bindzu. Loko a sungula ku vulavurisana na muyimeri wa mumangaleriwa hi riqingho, mumangari u tiyisisile ku va a vutisiwile leswaku u ta va a wu tirhisela yini movha, naswona mumangari u hlamurile leswaku u ta wu tirhisela swa yena. Mumangaleriwa u tlhele a lava ku vekiwa erivaleni ku ya emahlweni hi leswi 'Ntirhiso wa bindzu' swi vulaka swona laha muyimeri wa mumangaleriwa a nyikeke nhlamuselo leyi landzelaka: ...swi vula ku tirhisa movha u wu tirhisela swa bindzu". Mumangari u tiyisisile leswaku a nge weli ehansi ka xiyenge lexi tanihi leswi a nga hava bindzu; u hlamuserile leswaku a thoriwile tanihi mulanguteri hi khamphani naswona hakanyingi u tshama ngopfu ehofisini. Hambiswiritano hi siku ra nghozi, mumangari u nghenerile nhlengeletano ya ntirho, leswi swi nga talangiki leswaku swi humelela hikuva a nga swi

teki tanihi rendzo ra bindzu tanihi leswi swi hlamuseriweke hi muyimeri wa mumangaleriwa.

Mumangari u vonanile na Hofisi leyi a lava leswaku xikoxo xi hakeriwa hi mumangaleriwa, tanihileswi movha lowu a wa ha ri na nkoka wa nxavo wo ringana R81 000, wu suriwile.

Ku nghenelela ka hina:

Endzaku ko ku kuma xivilelo xa mumangari, hofisi leyi yi yisile mhaka eka mumangaleriwa yi kombela leswaku a kombisa ku landzelela Xiyenge xa 7 (1) (c) xa Khodi ya Matikhomelo Lamanene hi ku Angarhela ya Vaphakeri va Vukorhokeri bya swa Timali lava Pfumeleriweke na Vahlanganisi ('Khodi'). Xiyenge lexi xa Khodi xi lava leswaku muphakeri wa vukorhokeri bya swa timali a nyika vuxokoxoko byo koma bya swipimelo swa kontiraka, ku katsa swihi kumbe swihi leswi nga katsiweku kumbe eka swiyimo leswi vusirhelelo byi nga ta ka byi nga nyikiwi. A swi vonaka ku suka eka rhekhodo leyi nyikiweke ya ntirhisano wosungula exikarhi ka mumangali na muyimeri wa muhlamuri leswaku mumangali a nga tsundzuxiwanga hi ndlela leyi faneleke hi mayelana na xikopu xa 'Ntirhiso wa bindzu.' Mumangali u tsandzekile ku teka xiboho xo twala. Hofisi leyi yi ve na mavonelo ya leswaku mumangali a nga khomiwanga kahle. Muhlamuri a fanele a kumile mahungu hinkwawo lama nga kona na lama faneleke ku tiyisisa leswaku a hi xibumabumelo ntsena lexi faneleke eka swilaveko na swiyimo swa tlilayente, kambe xi tlhela xi lerisa muphakeri wa vukorhokeri bya swa timali ku endla mimpaluxo hinkwayo leyi nga ta endla leswaku tlilayente yi teka xiboho lexi faneleke, ku nga xilavekonkulu xa Khodi.

Mumangaleriwa, loko a kumile mapapila to huma eka Hofisi leyi, u pfuxetile xiboho xa yena a teka xiboho xo xixima xikoxo hi xitalo, ku katsa na ndziriso. Ntsengo wo ringana R92 350 wu hakeriwile hi xitalo na ntshamsekiso wohetelela.

Tidyondzo leti dyondziweke:

1. Loko u sirhelela movha tiyisisa leswaku muphakeri wa vukorhokeri bya swa timali u hlamusela hi vuxokoxoko ndlela leyi khamphani ya ndzindzakhombo yi hlamuselaka no veka erivaleni 'Ntirhiso wa bindzu'. Leswi swi ta endla leswaku munhu a kota ku endla mpimanyeto wa swiyimo swa yena no endla mimpaluxo leyi faneleke hi ndlela leyi.
2. Swi tlhela swi va swa nkoka leswaku munhu a endla mimpaluxo leyi nga na ntiyiso hi leswi movha wu nga ta tirhisiwa swona, tanihileswi swi nga na nkucetelo eka hakelo leyi khamphani ya ndzindzakhombo yi nga ta yi tshaha. Loko u hakela hakelo leyi nga lulamangiku a wu nge sirheleriwi eka xiyimo laha u nga ta va u lava ku endla xikoxo.

Xikombisodyondzo 2: Mikarhi yo Rinzela

Tipholisi ta mpfuno, to fana na tipholisi ta nkosi, a ti lavi swikambelo swa vutshunguri loko pholisi yi candle yi sungula Ku tirha. A ku na ndlela yo kumisisa nxungeto lowu tlilayente yi nga ta hlangana na wona, naswona ku na xilaveko eka vaphakeri va tipholisi teto ku tisirhelela eka ku va va nga kumi mahungu ya helerile. Leri i theme leri kongomisiwaka eka vanhu lava endlaka swikombelo swa ntiyisiso wa swipfuno hi xikongomelo xo endla xikoxo. Hi marito man'wana va swi tiva kahle hi xitalo leswaku a va kahle, no endla xikombelo xa ntiyisiso wa swipfuno hi ku ringeta ku endla phurofiti eka swiyimo swa vona. I hikwalaho ka xivangelo lexi leswaku vaphakeri va tipholisi ta nkosi va ta sindzisa nkarhi wo rinzela wa le xikarhi ka 3 ku fikela eka tin'hweti ta 6, naswona eka swiyimo swin'wana tin'hweti ta 12, laha vutomi lebyi sirhelerike byi nga sirheleriwangiki eka xiyimo xa rifu leri vangiwaka hi swivangelo swa ntumbuluko. Rifu ra xitshuketa hikwalaho ka ku dlayiwa, tinghozi ta mimovha na man'wana mafu ya xitshuketa ya, hakeriwa hi xihatla hi nkarhi lowu. Xiphemu xa nkoka swinene xa mikarhi yo rinzela hi leswaku loko va sungula ku hakela hakelo ya masungulo, leyi ku nga ku sungula ka pholisi, a va lawuriwi hi nhlayo ya tihakelo leti hakeriweke, kambe va lawuriwa hi vutomi lebyi sirhelerike lebyi ku nga xirho eka nhlayo yo karhi ya tin'nhweti ta khalendara.

Case study 2. Nkarhi wo rinzela

Tipholisi to pfuneta to fana na tipholisi ta rifu, a ti kali ti lava vukamberi bye ta rihanyu ku va munhu a pfumeleriwa ku nyikiwa tona. Hikokwalaho a kuna ndlela yo kumisisa minxungeto ya mukamberi was pholisi, naswona a kuna xivangelo xo va munyiki wa pholisi a ti sirhelela eka ku hlawula. Lowu i nkarhi lowu kongomisiweke eka munhu hi xiyexe loyi a kombelaka tiyisekiso xo pfuniwa hi xikongomelo xo kutsula xuma. Hi arito man'wana, va swi tiva hi ku helela leswaku a va pfukanga kahle/ va karhateka hi rihanyu/ va vabya, kutani va ngenela ndzinda khombo leswaku va ta ti kumela porofit eka swiyimo swa vona vini. Leswi hi xona xivangelo lexi endlaka vanyingi va mindzinda khombo ya rifu va sindzisaka leswaku ku va na nkarhi wo rinzela wa le xikarhi ka tin'hweti ti 3 ku ya ka 6, naswona minkarhi yin'wana kuya ka 12 wa tona, hi nkarhi lowu muteki wa pholisi uva anga yimeriwanga eka swiyimo swa rifu ra ntumbuluko. Rifu ra xitshuketa hi xivangelo so dlayiwa, ngozi ya movha ku katsa na man'wana marifu ya xitshuketa wona, hikokongoma ma hakeriwa hi nkarhi wolowo. Xilo xa nkoka hi nkarhi wo rinzela hi leswaku loko pholisi yi sungula ku hakela ayi hakeli hi kuya hi mali leyi hakeriweke, kambe yi hakela hi kuya hi leswaku munhu i xirho ku sukela hi tin'hweti to nkarhi ta lembe

D v L:

Timhaka :

TMumangari, loyi a ri hahani/mhanitsongo wa mufi na mudyandzhaka loyi a tiveka eka pholisi, u koxile leswaku mufi u endlile xikombelo xa tipholisi timbirhi ta nsirhelelo wa nkosi

na mumangaleriwa hi Dzivamisoko 2017. Swipfuno leswi nyikiweke hi tipholisi letimbirhi a ku ri R30 000 na R50 000 hi ku landzelelana. Hi ti 14 ta Mudyaxihi 2017, mufi u duvuriwile a fa hi nkarhi wa vukhamba lebyi a byi humelela endlwini; xikoxo lexi koxiweke eka khamphani ya ndzindzakhombo xi ariwile hikwalaho ka ku va mufi a lovile hi nkarhi wa tinhweti ta 6 ta nkarhi wo rinzela. Loko mumangari a vula leswaku ku fa ka mufi a swi ri swa xitshuketa, papila ro landzula leri nyikiweke hi mumangaleriwa a ri koxa leswaku nhlamuselo ya rifu ra xitshuketa, i:” xiendleko xa xihatla, lexi nga kunguhatiwangiku na xo ka xi nga languteriwanga lexi xi nga languteriwangiku”. Ri yile emahlweni ri koxa leswaku leswi kumiweke hi SAPS swi hlamuserile leswaku xivangelo xa rifu a ku ri hikwalaho ka ku dlayiwa, lexi a ku ri xiendleko lexi a xi nga languteriwanga, tanihileswi pholisi a ya ha ri eka 6 wa tin'hweti to sungula to rinzela ku hava swipfuno leswi nga ta hakeriwa.

Mumangari a a nga tsundzuki a tivisiwile hi swipimelo leswi a swi tirha eka pholisi leyi, naswona a twa a nga khomiwanga kahle. Kutani u vonanile na Hofisi leyi ku kuma ku pfuniwa..

Ku ngenenelela ka hina:

Nhlamunuselo ya xivilelo eka Xiyenge xa 1 xa Nawu wa Vukorhokeri bya Switsundzuxo swa Mali na Vuyimeri ya No. 37 wa 2002, (“Nawu wa FAIS”) yi katsa swiyimo laha mumangali a nga khomiwangiki kahle. Hofisi leyi yi kongomisiweke papila eka mumangaleriwa laha swi vekiweke eka mumangaleri leswaku nkoka wa nkarhi wo rinzela a ku ri ku sivela vutomi lebyi sirhelerike kumbe vadyandzhaka va pholisi ku va va vuyeriwa va ri hava mahungu lama faneleke hinkwawo, na leswaku ku dlayiwa, hambileswi aswi nga ri swa xitshuketa, a ku nga rifu ra ntumbuluko. Mumangari, tanihi mudyandzhaka wa pholisi, a nge voniwi a vuyeriwile hi ndlela yo ka yi nga fanelanga ku suka eka pholisi leyi, naswona Hofisi leyi yi komberile leswaku mumangaleriwa a anakanya nakambe xiyimo xa yena hi mayelana na ntshamisekiso wa swikoxo leswi lojiweke ehenhla ka tipholisi leti ti mbirhi, kumbe ku nyika Hofisi leyi swivangelo swa leswaku hikokwalahokayini yi tshembha leswaku ku landzula ka yona ka xikoxo a ku ri kahle no twisiseka.

Mumangaleriwa u hlamurile eka papila rosungula ra Hofisi leyi hi ku nyika xikombiso xa tihakelo eka mali ya R50 000 na R30 000 hi xitalo na ntshamisekiso wo hetelela wa xivilelo lexi boxiweke hi mumangari

Tidyondzo leti dyondziweke:

1. Tipholisi ta mpfuneta to fana na tipholisi ta nkosi leti nga laveki swikambelo swa vutshunguri kumbe nhlelo wa nxungeto ekusunguleni ka pholisi ti ta tshama ti katsa nkarhi wo rinzela hi mayelana na rifu ra ntumbuluko. Hambiswiritano i swa nkoka ku tiva nkarhi wo rinzela, tanihi leswi mpimo wa kona ku nga ku sukela ka 3 ku fikela eka 6 wa tin'hweti, kambe ku na tipholisi leti nkarhi wa tona wo rinzela wu leheke ku fikela eka 12 wa tin'hweti.

2. I swa nkoka ku lemuka leswaku loko munhu a lava ku sirhelela swirho swa ndyangu swo engetela eka pholisi ya nkosi, nkarhi wo rindzela wa vanhu lava nga ehenhla ka malembe ya 65 na swirho swa ndyangu swo engetela hi ku angarihela, wu nga leha ku hundza nkarhi wo rindzela lowu tirhisiwaka eka xirhonkulu na ndyangu wa yena wa le kusuhi.
3. Titlilayente ta tipholisi teto ti fanele ti tiyisisa leswaku ti titivisiwa hi swipimelo na milawu ya pholisi, tanihiloko eka swiyimo leswi munhu a tlulaka ku hakela pholisi kumbe laha tipholisi ti tlhelaka ti pfuxetiwa nakambe endzhaku ka loko ti yimile va ta tivisiwa nakambe hi nkarhi wo rindzela, ku nga landzeleriwi leswaku munhu u va na pholisi nkarhi wo leha ku fika kwihi.

Xikombisodyondzo xa 3: Ku tshikisiwa ntirho na Swipfuno swa Ndziriso

Eka xiyimo xo tshikisiwa ntirho, xipfuneto xo tshikisiwa ntirho lexi vulaka ku humesa mali ku suka eka nkwama wa muthori wa tiphexeni, xi hakerisiwa xibalo tanihiloko xipfuno xi hakeriwile hi nkarhi wa phenxeni naswona ku ya hi sweswo, R500 000 yosungula a yi hakerisiwi xibalo, na mali yo yisa emahlweni leyi tsarisiwaka ku ya hi xikeyili xa tihakelo takona. I swa nkoka ku lemuka leswaku mali ya R500 000 leyi nga hakerisiweku xibalo a yi hikwalaho ka ku humesa mali, kambe yi ndlandlamuka ku ya hi vutomi bya munhu na ku katsa ku humesa mali eka mikwama ya phenxeni loku endliweke khale. I swa nkoka leswaku loko u rhithirenciwa u nyikiwa switsundzuxo leswi lulameke, tanihiloko munhu a tlhela a kuma mali yo ndziriso, na yona yi hakerisiwa xibalo tanihi mali ya butsa ya phenxeni, leyi nga ta va na ntshikelelo eka mali ya R500 000 leyi nga hakerisiweku xibalo. Ku yisa emahlweni loko u hundzisa xipfuno xo rhithirenciwa xi ya eka nkwama wa vuhlayiselo bya phenxeni, xi lahlekeriwa hi 'vutivoko' tanihi xipfuneto xo heleriwa hi ntirho, hambiloko u ta va na mfanelo yo humesa mali kan'we kumbe u humesa xiphemu ku suka eka nkwama wa vuhlayiselo, u nga se huma phenxeni(ka ha ri nkarhi wa kahle ku nga vukhale bya 55 wa malembe), ku humesa mali swi ta hakerisiwa xibalo tanihi ku humesa mali ka ntolovelo ku ya hi tafula ra xibalo xa ku humesa mali ya butsa, laha R25 000 yosungula yi nga hakerisiweku xibalo, naswona mali yihi kumbe yihi endzhaku ka sweswo yi ta hakerisiwa xibalo ku ya hi xikeyili xa mphakelo ya kona lexi nga ta sungula hi 18% eka R660 000 yosungula.

K v A:

Timhaka

Mumangari, loyi a ri na 47 wa malembe hi nkarhi walowo, u tshikisiwe ntirho hi Nyenyankulu 2015 ku suka eka Phillips laha a thoriwile ku ringana 15 wa malembe. Mumangari a ri xirho xa nkwama wa vuhlayiselo bya tiphexeni wa muthori lowu nwi nyikeke xipfuno xo tshikisiwa ntirho xo ringana R1 373 12 xikan'we na mali ya

ndziriso yo ringana R350 000. Mumangari u vula leswaku hi nkarhi wo tshikisiwa ntirho, mumangaleriwa u nwi tsundzuxile leswaku a humesa mali ku suka eka nkwama wa vuhlayiselo bya tiphexeni Ku hakelela swikweleti swa yena tani hi leswi mali a yi ta hundziseriwa eka nkwama wa tiphexeni lowu a wu lawuriwa hi mumangaleriwa. Ku nga se hundziseriwa, naswona ku ya hi milawu leyi tirhisiwaka, mumangari u humesile mali yo ringana R200 000 ku suka eka nkwama wa vuhlayiselo ku hakela vulombisi bya mali leyi a ri na yona na swikweleti swin'wana. Mumangari u vula leswaku hi ti 15 ta N'wendzambahala 2016, u vonanile na mumangaleriwa a kombela ku humesa mali ku ya emahlweni yoringana R400 000 leyi a yi susiwile eka xibalo, ku suka eka nkwama wa vuhlayiselo bya mali ya tiphexeni. Mumangari a ri na miehleketo ya leswaku mali yoringana R90 000 yi ta susiwa ya xibalo ku ya hi tafula ra xibalo ra mali ya butsa ya tiphexeni. Mumangari hambiswiritano a nga khomekanga kahle kukuma leswaku ku va mali yi vekiwile eka nkwama wa vuhlayiselo bya mali ya tiphexeni, nxaviselano a wu voniwa wu ri ku humesa mali eka nkwama, hikwalaho ka sweswo u hakerisiwile xibalo hi ndlela leyi faneleke. Leswi swi vula leswaku handle ka ku kuma ntsena R400 000 ku suka eka R500 000 leyi a yi humeseke u kumile ntsena R349 274.94, laha ku nga na ku hambana hi R61 108. 54.

Endzhaku ka ku ringeta ku ololoxa mhaka ko hlayanyana na mumangaleriwa va tsandzekile ku boha mhaka, mumangari u vonanile na Hofisi leyi ya FAIS leswaku a kuma ku pfuniwa.

Ku nghenelela ka hina

Xiyenge xa 7 (1) (a) xa Khodi xi hlamusela leswaku mpaluxo wa mahungu hinkwawo ya matheriyali wu fanele wu endliwa ku tiyisisa leswaku tlilayente yi vekiwa eka xiyimo xo kota ku titekela swiboho leswi twalaka. Ku yisa emahlweni Xiyenge xa 8 (1) (c) xa Khodi xi lava leswaku xibumabumelo xih kumbe xih lexi endliweke xi va xi fanerile eka swilaveko na swiyimo swa tlilayente, eka xiyimo lexi mumangali. Eka xiyimo lexi muyimeri wa mumangaleriwa u laveka ku lemukisiwa hi mimbuyelo ya xibalo xo hundzisa mali ya mumangari eka nkwama wa vuhlayiselo bya phenxeni, naswona a a fanele a tsundzuxile mumangari leswaku a ta kota ku teka xiboho xo antswa hi mayelana na xiyimo xa yena. Loko leswi swi vekeriwa mumangaleriwa, xiboho xi tekiwile ku oloxa mhaka hi xitalo naswona ntshamisekiso wa mumangari wo hetelela, na ofa swi nyikiwile mumangari mali hi xitalo ya R61 108, 54 tanihi leswi swi komberiwewe, ofa leyi eku heteleleni yi amukeriweke.

Tidyondzo leti dyondziweke:

1. Swipfuno swo tshikisiwa ntirho a swi hakerisiwi xibalo hi ndlela yo fana na ku humesa mali loko munhu a tshika ntirho kumbe a hlongoriwa. Xipfuno xo tshikisiwa ntirho xi khomiwa ku fana na loko xirho xi humile phenxeni, handle ka loko mali yi hundziseriwa eka vuhlayiselo laha endzhaku mali yi nga ta khomiwa tanihi xipfuno xo humesa mali. I swa nkoka ku kuma vutsundzuxi lebyi lulameke ku tiyisisa leswaku xiboho xih kumbe xih lexi endliweke xi fambelana kahle na xiyimo xa munhu.

2. Xiboho xihhi kumbe xihhi lexi munhu a xi endlaka hi mayelana na mali ya phenxeni hi nkarhi wa vutomi bya munhu hi mayelana no humesa mali munhu a nga se huma phenxeni xa ndlandlamuka hi ntumbuluko naswona xi ta va ntshikelelo eka xipfuno lexi nga hakerisiweku xibalo hi nkarhi wa phenxeni.
3. Swiboho leswi tekiweke hi mayelana na swipfuno swo huma phenxeni ku nga hava ku nga se humiwa phenxeni kumbe loko munhu a huma phenxeni swi nga va swa xiviri naswona mimbuyelo yi nga va kule no fikeleriwa. Swipfuno swa switsundzuxo leswi faneleke swi hlamuseriwa hi ndlela leyi pfunaka.

Xikombisodyondzo xa 4: Nsirhelelo wa ndzindzakhombo lowu nga ringanelangiki

Nkoka wo siva nxaxamelo hi leswi wu nga ta ku durherisa xiswona, hi nkarhi wo koxa, ku xi siva hi nxaxamelo lowu fanaka kumbe lowontshwa. Ku yisa emahlweni, hi mayelana na ndzindzakhombo wa swilo swa le ndlwini, wena tanihi musirheleriwa, a wu pfumeleriwi ku hlawula swilo leswi u lavaka ku swi sirhelela naswona u laveka ku nyikiwa khamphani ya ndzindzakhombo wa nkoka wo siva minxaxamelo hinkwayo leyi u nga na yona. Eka xiyimo laha u yisaka xikoxo hi mayelana na xipfuno xa swilo swa le ndlwini, khamphani ya wena ya ndzindzakhombo yi ta hlayela nkoka wo siva swilo swa wena hinkwaswo naswona loko swi kumeka leswaku u sirhelerile swilo swa wena hi ndlela ya le hanshi eka leyi a wu fanele u swi sirhelerile hi yona, u ta va u nga sirheleriwanga hi ndlela leyi faneleke. Nsirhelelo wa ndzindzakhombo wo ka wu nga ringanelanga wu humelela loko ku ri na nkayivelo exikarhi ka mali ya nsirhelelo leyi hlawuriweke na nkoka wa xiviri wo siva leswi sirheleriwaka, hikwalaho loyi a sirheleriwaka u fanele a hakela xiphemu lexi pimiweke xa mali. Xiphemu xa xikoxo lexi wena tanihi musirheleriwa u nga ta va na vutihlamuleri bya xona, xi kumisiwa hikwalaho ka ku tirhisa nawu wa nsirhelelo wa ndzindzakhombo lowu nga ringanelangiki naswona mahlanganiselo ya kona matirhise ndlela leyi landzelaka (Ntsengo lowu sirheleriwaka/ Nkoka wa Risiki) x Mali leyi Lahlekeke, leyi nga ta tirhisiwa ku hunguta nkoka wa ntshamisekiso wa xikoxo lexi u hakeriweke xona.

DG vs L:

Timhaka:

Hi nkarhi wa Sunguti 2017, vamangari va komberile muxavisi wa vona ku kombisa swilo leswi landzelaka eka pholisi:

- Khabinete ya Thelevhixini R 15 000
- “Brush cutter” R 3 500
- Muchini wo kera byanyi R3000
- Tihayivhi na swingolongondzwana R15 000
- Khaboto R120 000

Hi ku landza xileriso lexi na hi nkarhi wa Khotavuxika 2017 yindlu ya vamangari yi hisiwile hi ndzilo lowu sunguleke exifundzeni xa Knysna. Xikoxo xi yisiwile hi 12 Khotavuxika 2017

eka khamphani ya ndzindzakhombo. Mumangari u tivisiwile leswaku swilo leswi xaxametiweke laha henhla a swi kalanga swi nga xaxametiwa kumbe ku kombisiwa eka pholisi naswona hikwalaho mumangari a a nga sirheleriwanga hi ndlela yo ringanela.

Mumangari u vonanile na Hofisi leyi tanihileswi a va lavile ku tiyisisa leswaku mumangaleriwa u tshamisekisa mali leyi a yi sele ya xikoxo, leyi a yi endla tsengo wa R 165 500 hi mayelana na swilo leswi a swi kombisiwile leswi a nga tsandzeka ku swi katsa eka pholisi.

Ku nghenelela ka hina:

Xiyenge xa 3 (1) (d) xa Khodi xi lava leswaku vukorhokeri bya mali byi tirhiwa na byona hi ku ya hi swikombelo swo ringanela na hi swileriso swa tlilayente. A ku ri matsalwa yo ringanela yo seketela swikoxo swa mumangari leswaku mumangaleriwa u tivisiwile hi nkarhi hi xilaveko xo nyika swilo swo engetela eka pholisi, na leswaku mumangaleriwa u tsandzekile ku tirhana na xikombelo hi ku ya hi leswi laviwaka hi xiyenge lexi vuriweke laha henhla xa Khodi.

Hofisi leyi yi kongomisile mbulavurisano eka mumangaleriwa hi ku landzelela Nawu wa 6(b) wa Milawu ya Mafambiselo ya Hofisi leyi, na ku kombela leswaku muhlamuri a nyika Hofisi leyi hi swivangelo swo twala swa leswaku hikokwalahokayini, eka vukona bya vumbhoni byebyo byo tala, a tsandzekile ku ololoxa mhaka na mumangari. Eka nhlamulo ya yena mumangaleriwa u ringanyetile ku tshamisekisa mhaka hi xitalo na mumangali naswona mali yo ringana R165 500 yi hakeriwile mumangari.

Tidyondzo leti dyondziweke:

1. Xikongomelo xa ndzindzakhombo wa nkarhi wokoma i ku ku ttherisela eka xiyimo lexi a wu ri eka xona ku nga se humelela nghozi kumbe ku lahlekeriwa. Hikwalaho ka xivangelo lexi, swilo swa wena swi fanele swi sirheleriwa Ku ya hi nkoka wa swona wo siviwa.
2. Ku yisa emahlweni, i swa nkoka leswaku ndzindzakhombo wa nsirhelelo wa swilo swa ndyangu wa wena wu kombisa nkoka wa swilo hinkwaswo leswi u nga na swona. Swilo leswi swi katsa swilo hinkwaswo leswi u nga ta famba na swona loko wo tshuka u famba- ku suka eka mikwana na tiforoko swa le xitangeni ku fikela eka swilo leswi nga endzeni ka wadiropo ya wena.

Nongonoko wa Vuleteri bya Vathwasi wa Mulavisisi wa swivilelo wa FAIS

Nongonoko wa Vuleteri bya Vathwasi wa Mulavisisi wa swivilelo wa FAIS wu tumbuluxiwile hi N'wendzambahala 2010 hi xikongomelo xo lulamisa vathwasi va swa nawu lava tshembhisaka ku suka eka miganga leyi khale a yi tsandzisiwile na mavandla hikwalaho ka vulanguteri na vuleteri ku ringana nkarhi wa 12 wa tin'hweti. Vakamberiwa va hlawuriwa ku suka eka swikolo swo hambana hambana swa nawu naswona tanihi xilaveko, va fanele va karhi va lava ku hetisa Tidyondzo ta vona ta Ntolovetiso wa Nawu. Nongonoko wu simekile mitirho ya Vuleteriwa va Vathwasi va 46 naswona wu ya emahlweni wu nyika vathwasi va nawu lava hlawuriweke nkarhi wo sungula mitirho ya vona eka mbango wa xiphurofexini wa matirhelo ya le henhla loko hi hala tlhelo va karhi va paluxeriwa swiphemu swo hambana swa nawu eka vukorhokeri bya swa timali. Nongonoko wu ya emahlweni wu kula, naswona ku kula eka nhlayo ya vathwasi lava joyinaka nhlango wa hina lembe rin'wana na rin'wana swi kombisa nhluvuko wa nongonoko na ku titsheмба ka mulavisisi wa swivilelo wa FAIS eka swipfuno leswi kumiwaka hi muthwasi un'wana na un'wana ekuheteleleni ka nkarhi wa 12 wa tin'hweti.

Vuleteri byi angarhela tinhlokomhaka to fana na vuvekisi, milawu ya vukorhokeri bya swa timali na nkunguhato wa phenxeni na swikili swo olova, hinkwaswo swi pfuna vathwasi leswaku va humelela eka vumundzuku bya vona. Hi na ntshembho wa leswaku nongonoko wu ta ngenisa xandla eka nhluvukiso wa ikhonomi lowu anameke wa Afrika Dzonga.

Hi Ndzati 2017 Hofisi leyi yi sungurile pfhumba ro lava vanhu/thola ku endlela ku kuma Vathwasi lava nga ta va Vuleteriwa lava nga ta tekiwa hi Sunguti 2018. Pfhumba leri ro thola ri yisile Hofisi eka swikolo swa nawu swo hambana hambana etikweni leswi katseke Durban, East London, Polokwane na Cape Town.

Vakamberiwa va le Polokwane va hetile nhlelo wo tsariwa

Xikolo xa Nawu xa East London

Mitiyisiso/Mikumisiso:

Hi ku ya hi Xiyenge xa vu 28 xa Vutsundzuxi bya Mali na Vukorhokeri bya Vuhlanganisi, laha mhaka yi nga ololoxiwangiku kumbe swibumabumelo swa mulavisisi wa swivilelo wa FAIS swi nga amukeriwangiki hi mavandla, Mulavisisi wa swivilelo swa FAIS u ta endla ndzavisiso wo hetelela lowu nga katsaka –

- ku herisa xivilelo; kumbe
- ku tiyisisa xivilelo hinkwaxo kumbe xiphemu xa xona, xik. hi ku nyika mumangari mali tanihi ndziriso wa kahle wo vavisiwa hi tlhelo ra swa timali kumbe ku onhakeriwa loku a hlanganeke na kona. Vuyelo bya Mulavisisi wa Swivilelo wa FAIS wu ringana na vuavanyisi bya vaaki ekhoto.

Mimbuyelo leyi humesiwaka hi Hofisi leyi yi nyika mavonelo ya nkoka eka ndlela leyi Hofisi leyi yi hlamuselaka mphakelo wa Nawu wa FAIS na Khodi ya Matikhomelo Lamanene hi ku Angarhela leyi fambelanaka na wona ya Vaphakeri va Vukorhokeri bya Mali lava nyikiweke Mpfumelelo na Vayimeri.

Laha hansi i tafula ra mimbuyelo hinkwayo leyi humesiweke hi kotara ya Mawuwani 2017 ku fikela Ndzati 2017.

<i>Lembe</i>	<i>Xikumiwa</i>	<i>Mumangali</i>	<i>Muhlamuri</i>	<i>Siku ro humesiwa</i>
2017/18	Vuvekisi	REMO EHLERS	ABE GOUWS MAKELAARS CC na ABRAHAM JACOBUS GOUWS	20170829
2017/18	Vuvekisi	PHELADI PATRICIA NAPO	SILVER SEED CAPITAL (PTY) LTD; SANDRO MANUEL AZEVEDO VELOZA; EDDIE AMARO na JOHN LAW	Z
2017/18	Vuvekisi	PIETER GEORGE TALJAARD	JOHANN EN MARINDA MAKELAARS (Pty) Ltd na JOHANN WILHELM JANSE VAN RENSBURG	20170801

Mimbuyelo leyi na swiboho hinkwaswo leswin'wana leswi hundziseriweke hi Hofisi, na marimi yo engetela lama nga ya khale ya phephahungu swi kumeka eka webusayiti ya hina ya ntirhisano ya www.faisombud.co.za.

OFFICE OF THE OMBUD FOR FINANCIAL SERVICES PROVIDERS

TEL 012 470 9080 / 012 762 5000

EMAIL info@faisombud.co.za

WEBSITE www.faisombud.co.za

Sussex Office Park, c/o Lynnwood Road and Sussex Avenue, Lynnwood, 0081

Anyone who has a complaint about the service delivery of this office must kindly email their complaint to hestie@faisombud.co.za